

דן אדליסט: קשר חשאי

במשנה-כוח העיקר חיים ליפשיץ על ידי המכונה לחיתוך לחם, והסכינים הרוטטים חדרו לבשר הפריך. רצה שיימשך קול הניסור הצפצפני ככל שיימשך אך משפגשו הסכינים אלה באלה ניתק מהם כיכר הלחם הפרוס והחליק במדרון הברזל אל סלו והוא נאנס להדמים את המכונה. שוב שמע את שברי הקול המעוך ופרצי הצחוק הקטועים מעבר לקיר, שלא היה אלא חציצת-הקרשים של ארון-הלחם ששימש קיר בין חדר-הלחם לחדר-האוכל.

עכשיו היה משוכנע שבו דיברו.

זה לא איצ'ה? אולי. סירוסי הקול שהומך לא יטעו אותו. עד הנה מחלחלות הנימים הודוניות. מתמיד רחש רעתו. פרשת הקומקום בהשלמה. "זה ענין קליני..." לא קלט "...תחושת המחסור של שנות העשרים השלושים... כעין פיצוץ... (קול נוסף תמה) ...הרי יכול לקחת שק? ... ארש לא יפצה פה... (קול ידעני אחרי ציקצוק שפתיים רם) ...אה! ואיפה הפורקן? (קול תמיהה) הרי? ... (קול מתגרה) ...לא כאמינים אה? ...!

חיים חש חולשה, אולי סחרחורת קלה, גושים נעווי-צורה מיטרפים מול עיניו, ברכיו פקות וגלי קור מציפים אותו מכאן לכאן. אולי ברקים לבנים מבויקים בין הגושים נעווי-הצורה? הלך אחור כנרתע. הלך והיכשל, עד שיצא לשדרה הרחבה המוליכה מטה אל שיכון-הוותיקים, שם חדרו.

"חיים?"

"כן הנה".

"אינך מרגיש טוב?" שאלה.

"ללללל זה...", ענה. "רק חולשה קלה. אגוז קצת עד ארוחת-ארבע".

•

"אם הוא רוצה לעזוב, שיעזוב", פסקה חנה ליפשיץ באזני בעלה בזמן שטילטלה בכוסו את שקיק התה הנמס. זמן רב לא החליפו חיים וחנה משפטים של ממש לבד מהמהומים והצאצי הברות שהיו כעין שפת צופן הידועה לשניהם. היום, בארוחת-הארבע הקבועה במרפסת שיכון-הוותיקים שלהם, קשרו כבר שלושה-ארבעה משפטים שלמים ושבר רעיון חדש, שחנה לפחות התכוונה לדוש בו עוד. חיים לא ענה, ראשו מלא ציקצוק הממטרה, תנופת המים ההולכים אנה-ואנה חובטים בעלי הפלות תוחמים קו לחלוחית בגזע האגוז. קפלי פניו רפים ופיו פעור קימעה, כך הוא ממתין כל קיץ כל הקיץ לרוח-הערב הקלה שתדיח את עקת החום הכבד הרובץ על הדשאים. רום מצחו צהוב חלבי, כך אחרי שלושים שנות עבודה בשדה ועשר שנים

בהנהלת-חשבונות. כאילו נמסך הכחול הקר של הניאונים בחדרו שבמשרד הנה"ח בעקבי שזופנו הצרוב וכל המפרץ הזה המתגבע לעתים בקמטים עמוקים נתחם למעלה בתפרחת של אניצי שער, אפורה וקשויה.

משפסקו צילצולי הכפית בכוסו ננער בכבודת וקירב באנחה את התה. אתמול אמר לו צבי, בכורו, כי הוא עומד לעזוב את הקיבוץ. תוך חודש. ומיד אחרי אמירה זו שנאמרה בנימה סתמית דלג לענין חשבונות המטע שלא סופמו אף שזה-כבר חלפה השנה וכבר עומד המטע בעיצומה של העונה הבאה. "מה קורה אצלכם שם?" שאל. חיים ליפשיץ ידע, אף כי לא חש בכך, כי קצות גופייתו גסתפגו זיעה והדבר טרדו מחמת אזרתו של הרופא. עקצוצים פעוטים של רוגז חסר-אונים צבטו בו. הפעם זה בגלל המדרגות הרעועות המוליכות אל משרדו בקומה השנייה בבית-האבן הישן. זה חמש שנים הוא תובע מוועדת-חברים, ועדת-משק, ועדת-חברה, ואפילו מן המזכירות, לסדר לו חדר בקומת-קרקע, אחרי-כן מתפלאים על איחור בסיכומים—היררה בזעף.

"גו", תבעה חנה ליפשיץ, "הוא כבר ילד גדול, מה אתה רוצה ממנו?" הימהם משהו שלא היה מחזור אף לו עצמו. לפני שנים, כמה זמן עבר מאז? היה דמו של חיים ליפשיץ חומר לשמע צלילי תבענות האלו. ואחרים. נכון היה לעשות ימים כלילות, בצהרי חמסין כבצינת הבוקר, למלא באדיקות נלהבת אחרי ציוויי החברה ופרטים בה, והעם והארץ. אחרי אותה תקופה היה מתקפד כולו עם רמיזה כלשהי של תביעה. עכשיו היו רק הדים עמומים של זכרונות מתקלשים-והולכים מאותה נכונות שמחה של נתינה. הוא קהוי לחלוטים ובקשה מקרית שטה לידו כספינה בערפל למרגלות צוק עד שהיא אובדת בהד צפירתה.

"מה רע לו כאן?" אמר חיים, מתבונן בקעריית הגדושה עוגיות. "תאכל, תאכל", זירתו חנה. "לפני שעתיים הוצאתי אותן מהתנור. הן כבר לא חמות, אבל הטריות הזאת... אלו, הפהות..." הצביעה תוך כדי הליכה לגינה, "עם דיבת-דובדבנים". ברדתה אל הגינה העוטרת את המרפסת סגרה את ברו הממטרה ובכת-אחת היה שקט, בקצותיו קול הריסוק המעוך של מכיתות העוגיות הפריכות בפי חיים.

צבי בכורו היה זר לו, ורק הרגל מוצק של מילוי-חובות שיגרתו קישרם בנוחות מפוקפקת. מפוקפקת—לפי שאין קשר ונוחות דרים בכפיפה אחת, אפילו שניהם מתפטמים מאותה קעריית עוגיות. כמה זמן עבר מאז הלכו יחד לוואדי סבוך-הצמחיה ללכוד ראשנים? כלום. בקושי עשרים שנה. חיים פסק מלעיסתו, לשונו נעה כבדה וקשויה בין הגושישים הרכיכים של העוגיות. עיניו פקוחות לחצאים. הוא מנמנם. הוא מנמנם? בנו, אשתו, בתו. גם היא. היא איננה אפילו כשהיא בחדר, פורחת בין הראדיו והמקרר. יצחק שפירא היושב מולו במשרד ומפקח על החשבונות של ענפי השירותים. כנראה עמדו בקשרי רעות פושרת לפי שלא נזקקו למלים. אולי אסתר, הבתולה הזקנה המחוברת למכונת-החישוב. רק לפני שנה, שנתיים, היו מצחקים עמה בשעשועי-לשון מרומזים. והסוד—אפילו כינוי-לבינו היה נרתע משוכר.

תחושת הבדידות האינסופית כשהוא זרוק במיטתו בשעות הלילה תעמיק בו עם לכתו של צבי. אולי. ודאי שיילך. חנה אפילו רוצה בכך, רוצה שיצליח, בטוחה בכך ואז תהיה הצלחתו קורנת פנימה, שכן אין הצלחות בקיבוץ. יש תורנויות. כל אחד טוב בתורו, רע בתורו, מסור לפי התור ופורע את השורה לפי התור. פעמים ממלא אותו חבר שתי קדנציות רצופות בתור כזה או אחר אך סופו לגמור, ואף הבא אחריו או מולו, סופו שיגמור. מה לחנה ולבדידות האינסופית? לעולם תהיה תורחת סביבו עד שתפגיר אותו. ואחר-כך יש לה החדר, הגינה, פעילותה האינסופית בחלוקת שי-הפסח. חצי שנה לפני החג היא אחוזת בולמוס סקרים לבחירת מתנות התצוגה, אירגון התצוגה, הכנת רשימות שמיות, הסתודדות מתמדת עם זלטה במבוך הניקוד המגיע לחבר זה ואחר. איך היא גוררת בתל-אביב את ששים שנותיה מחנות לחנות; פעם נסרת אחריה, מקשיב בלב כבד אך סבלן להתמקחותה בשווה-פרוטה עם הסיטונאי. בשיאו של ויכוח הרים הסיטונאי את עיניו במצוקה ופגע בעינו של חיים, חיים משך כתפיים והעווה פרצופו אין-אונים ואז נכנע הסוחר באחת והסכים למחיר של שלש-עשרה ושלושים אגורות תמורת כל הקט כולו. כן, הוא התחייב לקחת בחזרה במקרה של פגימה.

בוריונות תוחבת חנה את מזמרתה בין גבעולי הכלות. ככה, בשפתיים מושחזות, חותרת היד הקמוטה העטויה כפפת-עבודה בין נציבי הגזעים הירוקים עד שהיא נעצרת לפני עלה זה ואחר ששוליו מצהיבים, ביד קשה היא לוחכת בשפתי המזמרה החדות את הגבעול הנושא את העלה הקמל ובנשיקה נקשנית היא קוצצת, ידה השניה רחומה אוספת מניחה בפאת הגינה, עורמת אסופה קמלה אותה תשליך בפניה של איסוף הגזם. אם תפגוש בזלטה בדרכה יוכל חיים לפרש עד שיגיעו הנכדים, אולי אפילו יוכל להשתעשע עם גל הקטן לפני שחנה תעוט עליו להלעיטו.

"חיים"

"כן חנה."

כך תמיד, כביכול בודקת אם עודנו חי. בהפניית עין יכולה היא לראות אם נעה כרסו אותו ניד קלוש עם שריקת-אוויר חרחרנית. אלא שאינה עושה זאת.

"חיים"

"כן חנה."

"חשבת..."

"כן חנה."

השיסוף התקיף של כל עלה שהעלה סימן קמילה היה לה מלאכת-קודש יומית. כל קיץ, כל הקיץ, היא תרה בעיניים בולשות בגינה, ובארוחת-ארבע לפני בוא הנכדים, אחרי שהכינה לחיים את התה והציעה לו את העוגיות שאפתה אך עתה, או אתמול, לכל היותר לפני יומיים, היא יורדת לשוח בגינה. חיים מופתע מדי-יום מן החדות העצורה הנמסכת בתנועותיה, שברגיל הן נמשכות ונגררות. בעוד היא הולכת וקמלה גינתה מוריקה, דוק עכור נמסך בשלולית העין תחת גבעת העפעף הקמוטה, ופריחת שושניה הפכה אגדה בכל שיפון-המזרח. חיים גרדם.

"חיים".

"כן חנה".

"הוא הרי בחור בריא, מוכשר, אתה זוכר את העבודה שהכין לסיום המוסד?"

"כן חנה".

מרבד האורצל על מרפסת הפטון שינה תצורותיו, מבטו של חיים ליפשיץ נודד מעגבותיה המתגודדות של חנה אל יחפותיה של חוה, בתו של מרדכי שני שכנו. כעין עננה קלה חלפה את המסך האפור הנפרש תדיר מול עיניו. שעות בעקמימות על המסעד של כיסא-הגן הנושן שלו, היישר מולו ננעצות צמרות הברושים התוחמות את המטע בעומק השמיים, נדמה לו שאחת החגיתות הירוקות זעה כלשהו וכי רוח-הערב הקלה קרבה-ובאה, אך לא. שריקת האוויר מריאותיו נפחה דקה.

תמיד נביחות הכלב הקטן והמכוער, שזנבו מרוט ושעריו דבלולים קשים, מקדימות את בואם של גל ונורית. כבר הוא מקפץ אל השולחן הקטן וחיים מוריד לו עוגית. "עד כדי כך הוא רעב?" שואל חיים את גל בן העשר. "הוא אוכל הכל", אומר גל, ונורית בת השש מוסיפה: "גם-גרביים". "בעיקר גרביים", ממלא אחריה צבי שגח אחריהם ממעבה השיחים בפירצה הנמוכה. צבי גבוה מחיים, ממנו ירש את הסנטר הכבד, אולי משהו מן המבט התועה.

"מה אתה אומר על יעקב?" הזדרו חיים לשאול. אתמול ישבו שניהם בוועדת-משק והערו קיתונות של צוננים על ראשו של הגזבר. אישוריו הסיטוניים לכל גחמה חולפת של כל מרכז-ענף הבעירו בשניהם חימה, חיים שניעורה בו שלהבת ישנה ירה בו מלים קשות ומרות ובשטפו אף חזר שלושים שנים לאחור. גם אז היה יעקב גזבר ומנע הקמת בית-חרושת שחיים יזמו.

"איפה היינו היום אם היינו מקימים אז בית-חרושת?" נהג להיאנח כל-אימת שפישפש בגירעון כלשהו. גם היום אמר זאת לצבי, וזה ניענע ראש גמלוני ותר באצבע אחר מישמש ראוי. גם את הגבות ירש מחיים אלא שאצלו הן מתלכדות לשסע זועף בשיפולי המצח. "גל", הוא מושך הברות בכבדות, "אולי תוותר לה? היא קטנה ממך". ברור לו שהבכור לא יוותר אף-על-פי-כן לא נע, הקטנה צורחת וחיים ליפשיץ שניסה להתערב נרתע מהינף-ידו של צבי. רבקה אשתו הופיעה בחטף על אופניה בעיקול המדרכה הצרה ועצרה בצרימה, כמעט על פקעת הילדים המתכתשים.

חיים ניסה בקול רפה: "אולי אתה פשוט לא יודע כמה טוב לך. זה לא רק ענין של גזחיות, פשוט-חיים טובים. ככה סתם אתה מבטל חיים טובים? איזה בטחון יש לך שבעיר יהיה יותר טוב? אתה עצמך אומר שלא רע פה". צבי סוקר את השולחן הקטן, סלסלת הפלסטיק המחוררת העמוסה מישמשים, מסכרת הזכוכית החרוטה, שי-הפסח שלפני שנתיים, וכוס הקפה המעוטרת של חיים, שריד אחרון לשי-הפסח שלפני ארבע שנים. כאילו על-פי גורל נשברת בכל שנה כוס אחת ותחתיתה עמה או בסמוך לה, ופחית העוגיות הענקית שגל הקטן עדיין לא איתר אותה וכשיעשה כן יתחבב בה את ידיו ואת ראשו ויכתוש עד-דק את העוגיות שבתוכה. אחר-כך

ישתלף ראשו המחיר, ידי דבוקות בריבת-המילוי, קצה חטמו לחייו המתופחת וזרועותיו בזוקים בסופר הדק כאיפור-פנטומימה.

אלא אם כן תאטר אמו את התקרבותו לפחית.

בזמן האחרון הפך הילד ערמומי—מכורה המסיבות—והוא מסווה את התקדמותו בגילויי אחנה כזובים כלפי הסב, ובאמת רבקה מוטרדת עכשיו בנפתלותה של הקטנה וגל תוחב ידו לפחית להוציא עוגית אחת בלבד. רק אחת. אלא שלא את זו הוא רוצה, וצבי אינו מכהה בו וחיים מעודדו לחפש את זו שהוא רוצה בה. כבר ראשו ורובו בתוך הפחית הרבועה, צעקתה של רבקה מתכוונת יותר אל צבי מאשר אל גל.

"מה זה נוח?" רוטן צבי בזעף כבד. "הכי נוח בעולם זה לשכב על מיטה רכה, לקבל את האוכל והשירותים דרך צינוריות ישר למעיים, וממול, מסך טלביזיה עם כמה כפתורים. אחד קומדיה אחד טרגדיה ואחד נופי ארצנו. נוחיות שאלה חשובה מאד, אבל לפעמים לא הכי חשובה. אחד הלפעמיים האלה עובד אצלי עכשיו".

קולותיהם של גל והקטנה צלילים רמים ומתמשכים של תבענות מתפנקת וקול רבקה חתך ביניהם בפסקנות קשה. משב ראשון של רוח-ערב חמק בין עץ הפיקן וקיר הבית והגיף את כרבולת מפיות הגייר המאוטבים, וכנף המפה גרעדה. סמרמורת קטנה חלפה את חיים ליפשיץ, מבטו הצטלל ועכשיו הוא ממתין לליטופים נוספים שיצננו את חלקות עורו המיוזעות, ייטיבו עם גשימתו, ידחקו את גושי החום הגדולים לעבר שרשרת הגבעות המתגבהות מזרחית למשק אחרי שורת הברושים. מן השביל עלה דישדושה הכפכפני של חנה. זו לא היתה זלטקה.

"כן חנה", אמר חיים, אף שאשתו שאלה את צבי אם כבר טעמו מן העוגיות.

חנה הסתערה אל המטבח וצליל קופסות התערבב בשריקת קומקום.

"אל תשימי לי סוכר", אמרה רבקה בלכתה עם הקטנה אנה-יאנה. "אתם עם האופנות החדשות", עלה מן המטבחון ריטון עסקני, "שתי כפיות עדיין אינן סוכר ולקפה יש טעם רק אם הוא מתוק, למה לכם להתענות על כלום? פיגורה! דיה לצרה בשעתה".

בני משפחת ליפשיץ לא שעו לריטונה אך הקפה היה מתוק עד-קבס. "בואי חמודה", נטלה חנה את הקטנה מזרועות רבקה, "בואי אל סבתא". וכך ישבו כולם בשתיקה מורגלת סביב שולחן התקרבות, בחבטות הרוח הקלות, בריבם הפעוט של הנכדים. רק חנה לא ידעה שלו והיא שואלת בקול דאוג אם חסר דבר זה ואחר, ולקינות היו חצאי אשכוליות שגל העווה פניו לחמיצותן. חנה הודרזה ובמחווה חדה כתער הגביהה הר סוכר לפני חטמו של גל, עיניו מציצות בתהייה מאחרי התלולית אל רבקה וחנה חליפות, רבקה שמטה כתפה וחנה עלזה בקולה המרוסק: "תאכל חמודי".

מולם החלו להתאסף אנשי שבט שקד לפולחנם דו-השבועי (להוציא השבתות). על מישטח בטון היצוק בדשא כמין אי אָליפטי שפופים גברים ותינוקות על שררפי קש קלוע וקול פיטפוט צורם גובר-הולך ככל שמתאכלסים השררפים. על טסים עגולים מנחושת רקועה עורמת ולדה שקד את הבוריקאס שלה, הנודעים לתהילה, בעוד היא מניחה מגש גדוש והריח החם נישא באוויר שולחים הכל ידיים משמשניות ותאבות. "משפחת קופים נחה בקרחת-יער סביב אשכול בנגות, הירחר חיים. אחרי

שהכל סיימו את הצאי-האשכוליות קם צבי והחל לנוע אחרי גל בכעין מעגל שהרדיוס שלו מתרחק מחדרם של חנה וחיים ליפשיץ לעבר שבט שקד, לבו של חיים מתחמץ בו אף שהוא רואה זאת כמעט יום-יום. הרי כל היום הוא שרוי בחברותה גדולה עם גידי שקד זה? אך צבי כבר נבלע בהצטופפות המזוממת, מחליף נענועי-ידיים עם גידי שקד, גל מורט שערים של שני זאטוטים. לקראת השעה שבע, כשהצללים נטו אל מעבר לגינה, ופחית העוגיות כבר התרוקנה, הלכו צבי ורבקה גל והקטנה בשלום מרופף.

משהלכו נכנסה חנה לאקסטוז של נקוי ופינוי, חיים מסייע לה ביד רפה להחזיר את סדר המרפסת על מכוננו. זה שנים הוא מופקד על קיפול כיסאות המרפסת. אלה הכיסאות שהושגו על-ידי תימרון מפואר של שארית כספיו של תקציב הריהוט עם שארית הניקוד של שיי-הפסח. חנה גם צירפה לכך את תקציב שיי-הספר, ומכאן השולחן העגול. יש לכיסאות מיסעדי-יד רחבים ורפיפות פלסטיק ירוקות בעובי כפול.

הוא מקפלים ומשעיעם במקומם הקבוע בין רווחי הקיסוס, עליהם את שני כיסאות הפעוטות האדומים שהתגלגלו לידו כשהיה אחראי על מחסן הריהוט. לבד שיפצם בנגריה ומדי-קיץ צבע אותם. פעם אחרונה צבעם עם גל וכמובן היה גל אדום מן השולחן ורבקה אדומה משניהם. מן המטבח עלה קירקוש זכוכית, חיים שהה כדי פעימה משעה שגמר להניח את רהיטי המרפסת.

"חיים".

"כן חנה".

"אולי תוכל להביא לי את אבקת-הסבון החדשה, זו עם הקופסה העגולה הכחולה, במרפסת הפנימית, בארון הקטן מצד שמאל למטה, אתה יודע, על-ידי משחת-הנעליים השחורה, תיזהר לא למעוך את השופרת, חיים".

"כן חנה".

הוא מדרך לאטו בין פריחת השושנים לכותל הקיסוס, עד ששיר הלחלוחית המאזיב ההולך מן הברז במישטח הבטון אל גומות הפלות. לפניצאתם לחדר-האוכל אמר חיים כהרגלו, "רגע אחד", בקול מעור, וחנה חיפתה בפנים קשים ליד הדלת. חיים גישש במדף-הלכנים שבחדר-המקלחת והוציא את מפתח ארון-הקיר, פתחו ונטל את שקית הפלסטיק התואמת את כיסי מכנסיו החומים. היו לו שם שקיות פלסטיק מגדלים שונים, לכל זוגות מכנסיו, ועשרות רבות של קופסות ממינים סוגים צבעים וגדלים שונים, סדורים לארכם של מדפי ארון-הקיר. הוא תחב את השקית לכיסו, ניער ידו בתוכה, סגר את הדלת, דק אטום בעיניו, והחזיר את המפתח למקומו על מדף-הלכנים.

בדרך הרחבה העולה לחדר-האוכל קצב חיים את ברכותיו למברכיו ומבורכיו הקבועים. ליצחק שפירא המקרטע סביב בלומה אשתו. לחנקה החובשת עמה הוא מקפיד על חיזוקים קבועים. הוא גם תומך אדוק בחשבונותיה בכל הנוגע לענייני המרפאה, מכבר עשה לו הרגל קבוע לבדוק מדי-שבוע מיחוש זה ואחר ולהתבשם

מן ה"זה שום דבר" של הרופא—עד לשבוע הבא. הוא פורס ערב-טוב גם לאברהם עומד שהתאלמן מאשתו לפני הרבה שנים ובשנות אלמנותו צבר שפע נהגים ססגוניים ורוחו ספק-צעירה ספק-משוגעת.

היה להם שולחן פינתי קבוע כמעט. רוב סועדי חדר-האוכל באים בשעות קבועות לבד מארעיים שלעולם הם רעבים, או מאחרים ומקדימים עקב סיבה מיוחדת כמו נסיעה להצגה בעיר או ילד עקשן שמיאן להיכנס למיטתו.

בתום הארוחה לא נשארו ליד השולחן אלא חיים וחנה, פעם-בפעם הם משיטים מבט יגע ומתגדנד על שאריות האוכל. עגבניה מעוכה שלא תצלח, פיסות גבינה, כתמי מימרח-הכבד שנשתיירו בצלוחית הגירוסטה. חיים מביט סביבו בחטף בהול ומגליש את המסכרת שהקפיד למלאה בתחילת הארוחה אל ידו הימנית הנחה על ברפו. בהינף מאומן הוא מרוקנה לכיסו לשקית הפלסטיק, פני חנה קשים. הוא מחזיר את המספרת לשולחן, ניקושה חלול, ידיו רועדות, סביבו ההמיה הרכה של דיבור מהוסה ופרצות צחוק וזווות. אברום שעתה-זה עבר מצחק עם בנו הקטן, הדיף ניחוח סוסי של זיעה חמוצה.

חיים קם בלי הסב ראשו ימין ושמאל ועשה דרכו היישר אל חלון הדחת-הכלים. השדרה שרויה באפולולית ובהרות כחול קר תוחמות את העלנה של הפיקוסים. חנה אינה מביטה בו אך עינה ופניה רכים. היא גילתה זאת בפעם השניה או השלישית, חיים היה בטוח שתגלה. בצעירותם ידעה למי יתחב ידיים עוד לפני שתחב. היא היתה מזועזעת, חישה להתעלף, שיברה את האגרטל הגדול בעל הפיתוחים, אפילו איימה בגירושים, אך חיים המשיך למלא קופסותיו כנכפה וחנה התרגלה. גם עליה ריבץ הצל. בכעין תחושה מעוותת של אחוות-לוחמים גוננו על סודם, מתבצרים סביבו בפירפורי הלב וההקלה אחרי-כן. קשרי-חשאים נעבט ביניהם ברגעים אלה, ובשנתיים האחרונות, כך נדמה לו לחיים, מאז החל הענין, נשמט והולך צליל התבענות שבקולה. כשהיתה אומרת: חיים, לא היתה נושפת את הַיִי־אֵלָא נושמת אותו באמהות רחומה ומגוננת ולחיים גוח בכך. זלטה יודעת על כך? שוב טרדוהו הקולות ששמע אחר-הצהריים מעבר לחדר הלחם. מה יהיה עכשיו? איצ'ה והחבורה. והצעירים ירחיבו פה. וצבי. רבקה. לא לא לא לא פשוט לא.

כבר חלף על-פני סערות קשות מזו, וסערות קשות מזו חלפו על פניו. לפני שנה פתח גל את דלת ארון הקיר (לא היתה נעולה כראוי, ייתכן?) ראה את טורי הקופסות ונטל אחת מהן, את הצהובה. כמובן נשמטה מידיו וכל הסוכר נורה לרצפה. הניצנוץ החשדני בעיני רבקה, זעקותיו של גל, התעקשותה של חנה לסדר הכל לבדה, ועצמותיו הרוחפות שלו עצמו במרפסת.

ענין ארון-הקופסות גירה את דמיונו של גל ואחרי אותה תקרית היה נדרש לכך כל-אימת שעבר על-פני הארון. חיים היה פוטר אותו בבת-צחוק מרה כשהוא ממתין בהלמות-לב לתצורת שפתיו השושניות של נכדו, או ממחר לפתותו בפלאקאטים גדולים של טרקטורים שהיו שמורים עמו לצורך זה.

שוב נתקף חיים חולשה ונשען אל העמוד של מגורת-הכספית. "קרה משהו?" שאלה

חנה. "לא-כלום", ענה, "אגש מחר בבוקר לד"ר שוובל". בחדר הכינה לו תה תקיף והניחה את בראמס. חיים היה מושלך בכיסא המתנדנד, ראשו מידלדל למראשותיו, הצלילים אפפוהו כים והוא שקע בתנומה רטובה ומסוערת. עפעפיו הוקנים מתגבעים על צללים בגבעת הלחי. לפעמים הוא מתעוות וממלט נהי דק ורוסק וחנה סובבתו בלב מפרפר. לא היה בזה מן המדאיג לפי שכך מנהגו אך חנה ריפרפה סביבו בחשש סמוי כשהיא מתיגעת להזיח את המאזורר לעבר חיים, לווסת גשיבתו שלא תהיה חזקה מדי שמא יצטנן אך עזה דייה כדי שתיבש את זיעתו.

למחרת התעורר כהרגלו בחמש בדיוק. קול מזמרתה של חנה עולה מן הגינה. אי-בזה עממה בו אותה תמיהה ישנה: איך גדל משהו בגינה הזו כשבעל-הבית מפטרלת בין הערוגות במזמרה שלופה וקול הציקצוק מזדמר כל העת? אחרי-כן בא הריחוש הזולג של מי הממטרה הניגרים. כשהוא מוטל גרפה וכבד על מיטתו חושב חיים איך יתפוס את צבי בפיקניק אחר-הצהריים של סיום בית-הספר. אורית, בתו הקטנה, צריכה לרקוד שם. או אולי לשיר או לדקלם. אם יראה אותו יאמר לו כמה דברים ברורים. הרי אם יילך צבי יישאר הוא, חיים, לבדו כמעט. לא שהוא זקוק לחברותו של צבי, או שצבי זקוק לשלו. זה ענין של שייכות, של קירבה. לא, לא יאמר לו דברים כאלה כי צבי ינעץ מבט קהה בבלימה ויעיר לגל בקול כבד על שום-כלום. בארוחת-הבוקר הפתיעו צבי כשאמר לו שאחרי ההופעה של אורית הוא מעמיס את הסקאנינה ולפנות-ערב הוא עוקר לעיר. "כבר?" שאל חיים שאלת-תם. "מה-זה כבר?" ניכר בצבי שהוא מוטרד, "לפנות-ערב". בארוחת-הצהריים סיפר לחנה והיא גיענעה ראשה. קנוט מחמת שתיקתה הרים קולו על אסתר על טעות של כלום שכביכול מצא בחשבונותיה, ואחר שוחח עם יצחק שפירא שיחה ארוכה על הביזבוז הנורא הפושה בכל חלקה במשק וכי החיים בצל האנארכיה יסתיימו יום אחד במשבר. לא, הוא אינו מגזים, הוא חש בבירור—וגם החשבונות המוצקים מורים כך—שיבוא סוף לכל ההשתוללות הזו. יצחק גיענע ראשו כפי שניענעה אסתר קודם-לכן, וכפי שניענעה חנה קודם לאסתר וחיים נדכדך ופתאום חדל גם זרם טענותיו שרהט קודם. אפילו הנערה הצוחקת בלוח-השנה היתה זרה לו, תנוחת גווה, הצללים הרכים על בטנה, שברגיל היה בהם פיתוי מתרצה, הפכו לגלגניים. נשימתו כבדה והוא קם ויצא.

אחר תנומת-הצהריים נטל את כיסא האלומיניום הקל ופנה אל מדשאת בית-הספר, לחגיגת-הסיום של אורית. תר אחר צבי וראהו נגרר אחרי רבקה גל על כתפיו מטלטל בידו האחת את הפעוטה ובשניה מחזיק בכיסאות. דווקה מרחוק נדמה לו צבי קרוב אליו. "הי אבא!" זאת אורית. חלפה על פניו בשעטה מדודה כסייה, ראשה מוטה לצדדים, לידה פרחח סנוך-בלורית. עד שהספיק לומר משהו כבר ראשה הזהוב-הדבשי נע קדימה ככתם, מיטשטש בין הראשים עד שהוא אובד בערבוביה למרגלות הבמה. בשבתם על הדשא אמר חיים: "צבי, זה לא ענין הנוחיות. אני חושב שהמעשה שאתה עושה הוא לא טוב. הוא לא נכון". צבי לא ענה תחילה. סוקר את צמרות הברושים המתימרות להינעץ בכחול אחר, הסב פניו אל חיים וחיים היה אנוס להביט

בו. לא קרה לו כדבר הזה מאז הלכו יחד לצוד ראשנים בוואדי הסבוך. משהעלו את היצורים השחורים בקופסות-הפח המחוררות שלהם הביטו זה בזה נפעמים. היום הביט חיים בבנו בריחוי, ראה את פניו סמוך אליו, לסתו הכבדה ועיניו החומות-הקטנות, ראה פנים בוגרים, מפיקים כעין בינה שקטה ואבהית. "תראה, חיים", אומר צבי, "גדלתי בקיבוץ הזה ותחבו בי מנות מסודרות כמו זריקות וויטמינים של הגדרות לטוב לרע לנכון ולמוטעה. אפילו הביאו דוגמות לכל דבר, אפילו הביאו דוגמות מהחיים, לא סתם תיאוריה. אבל אני יודע בדייקנות מדהימה שאין דברים טובים או רעים או נכונים או מוטעים או יפים. יש רק מעשים. למעשים יש כל מיני כינויים כאלה, ויש אפילו איזה קשר עקיף בין המעשה והכינוי שלו, אבל זה לא אותו דבר. ובקשר לכינויים—אני כבר אבחר לי כינויים משלי כדי להדביק אותם למה שאני עושה".

"אתה רוצה להגיד לי שאתה לא שופט את מעשיך לפי מה-טוב-מה-רע-ומה-נכון?" שאל חיים. יותר מן התרגולת השכלית העיקה על חיים נימת הסמכות המרירה בקולו של צבי. צבי לא הסיט מבטו ושאל: "ואתה?" לבו של חיים נפוג בו כאילו שקע. שוב הרעד הארור בברכיים והלחלוחית במצחה. משך כתפיו ואמר לצבי: "עשה כרצונך".

לא הוסיפו לדבר בנושא זה ואורית אמנם רקדה ובן-זוגה למחול היה אותו פרח סבוך-בלורית שנע אחריה בסירבול רהבתי. על הדשא סביב ניגוחו משפחת המסיימים, הפעוטים התערבבו וקולות האמהות ניסרו מקצה המדשאה ועד קצה. דבריו של זקן-המורים, המברך אותה ברכה זה עשרים שנה, טובעים בהמיית הפיטפוט והזלילה הגנובה. בכל שנה דבריו נשמעים פחות ופחות ולולא הביא את נאומו לעורך עלון-המשק לא היה איש יודע עד כמה הוא דומה לזה של אשתקד. בין-כה-וכה נגררה אף משפחת ליפשיץ להתערסלות הנינוחה בדשא, אותה התרפות שלמה של אנשים שעתותיהם בידם לטעום מלחלוחית המיפגש וגם לשייר.

אחרי ההצגה התנהל חיים לאטו עם כיסא-האלומיניום המיוחד. הכיסא הקל לטילטולי-חוץ, כמו סרטי-הקייץ. הכיסא הוא מתנת אחיו הגר בירושלים מזמן שהתארח לפני חמש או שש שנים בחג-הפסח. חוץ מכיסא זה הביא לו אחיו שולחן מתקפל וכורסה קלה מתקפלת אף היא. זה היה ריהוט-המרפסת הראשון בשכונה. כמעט בוו השגה צצו כיסאות דומים בכל מרפסות השכונה וחיים היה תמה מניין לחברים עוון-הרוח ורוחב-הכיס להוציא למעלה ממאה לירות. פעם אחת שאל את חנה אך היא סתמה לו החלטית: "יש". מאז לא עסק בכך אלא פעם אחת עם יצחק שפירא ומשהסתבר לו כי גם ליצחק יש כיסאות דומים משך ראשו מן העניין.

לפנות-ערב הלכו חיים וחנה לחדרם של צבי ורבקה. המשאית כבר עמדה שם טעונה רהיטים וכלי-מיטה. כמה צעירים התקבצו סביבה ושוחחו בקול כבוש, גידי שקד מניף עם צבי את הכוננית הישנה מן המרפסת, וצבי תוך התנשפות בנימה מאומצת: "אני מתחיל להרגיש שמכרתי את כל סודות המדינה תמורת בילוי לילה". מישוהו יצחק. רבקה טורחת בזעף באיחסון צלחות מתנקשות וגל מתרוגן סביב.

בתוך הבית אמר צבי לרבקה: "תשאירי את הפתיליה המחורבנת הזאת כאן. מישוהו כבר ישמח למצוא אותה". חיים סובב עם גל וזה הרצה לו בחשיבות על נפלאות העיר הגדולה. הוא עתיד לישון בחדר-ההורים, כך בדיוק אמרה לו אמו. היא גם אמרה לו לקחת את צעצועיו הנמצאים בחדרם של חיים וחנה. "ודאי", אמר חיים, אף שחשב כי מן הראוי שיהיה לו משהו לעניין בו את גל והפעוטה כשיבואו לביקור. יחד הלכו לשיכון-המזרח להביא את צעצועי גל ובובותיה של הקטנה.

בדרכם מטה היה גל מריע בחשיבות כלפי כל זאטוט הקרוב אליו וגליל ולא החסיר בוגר או שנים שהיה מיוודד עמם במסיבות מסתוריות. עד-מהרה הקהיל סביבו אספסוף מצוות של זאטוטים יחפנים בפניהם השתלהב בהדרגה כי הוא הולך לגור בעיר הגדולה וכי הוא עתיד לגור כל הזמן עם ההורים, וכי יש בעיר הגדולה מיליון מכוניות, בדיוק ולא בערך. הפעוטים שותים בצמא את סיפוריו, כמעט הגיעו לחדר ודמיונו של גל דהר פרע, התגלע ביניהם סיכסוך על הצבעים של הרהגלידה למרגלותיו עתיד גל לגור, והתפרדו. גל הטעין צעצועיו על משאית-העץ הקטנה שהקציע לו צבי בנגריה, הניח בתא-הנהג את בובותיה של הקטנה והודיע לחיים כי יוכל לבד לדחוף הכל למעלה. כשהתחילו ללכת זכר גל כי שכח משהו בחדר, חזרו על עקבותיהם וגל שוטט כה וכה עד שהתיאש. בעברם במסדרון הפזיל מבט ירוי אל ארון-הקיר וממנו אל חיים, חיים חש נקיפת קור וגימגם: "אה... הפלאקאטים...", עלה על דרגש והוריד מן הכוננית העליונה את לוחות-השנה של ג'ון דיר ופרגוסון ופורדסון ופיאט, גילגלם והושיטם לגל. זה נטלם בשתיקה ויצא. "תוכל לעלות לבד, גלי?" שאל חיים. "תגידי לאבא שאני תיכף בא". "כן סבא" צעק גל והדהיר את המשאית, מנוטה בזרירות בפיתולי שביל-הבטון. בהגיעו למעלה מצא גל את אביו ועף וחסר-סבלנות, בוטש ברגליו בגלגל המשאית, ואמו חטפה ממנו את המשאית הקטנה והשליכתה למעלה.

"בו איפה חיים?" רטן צבי.

"בו צבי?" אמרה רבקה.

"יושקו", אמר צבי לנהג, "נסענו". חנה היתה כמשתוקת פתאום, רק אמרה: "אולי תחכו עוד רגע?"

"אין צורך", אמר צבי, "תגידי לחיים שחבל לי על הזמן, אני ממילא חוזר מחר בבוקר ובין-כה-יוכה אני לא עוזב את הארץ, אז נוו, להת!" חנה הלכה אחריו עד שעלה אל תא המשאית שם ישבו כבר גל ורבקה והפעוטה, וכשנסגרה הדלת בחבטה ותיכף לכך נעה המשאית בנהמה גדולה הלכה אחריהם חנה עד השער הישן, שם נופפה יד בדיכודך לאה.

ברדתה בשדרה היתה פתאום זלטקה לידה. אמרה מלים שריפרפו לידה כפרפרים ובמיסעף שביליהן נפרדו. ניגשה ישר לארון-הכלים ותחבה את ידה בכפפה במזמרתה. עכשיו היא תעשה טיהור יסודי בין ציפרני-החתול, אף שהפריעה אצל הפרחים הנמוכים מכבידה את נשימתה. זה שבוע לא עברה בערוגתם וכבר אתמול הבהינה בלשונות צהובות פזורות בין השורות.

"חיים", אמרה. לא היתה תשובה. "חיים", שנתה.

"כן חנה", אלא שהתשובה היתה מובלעת.

נכנסה לחדר בגלל אותה תשובה מובלעת וראתה את חיים עומד ליד ארון-הקיר הפתוח ומרוקן את עשרות הקופסות אל שק גדול שהביאו אי-מאן.

"חיים".

"כן חנה".

לא השיבה ויצאה לגינה שם שטה כספינה גאינה בין ערוגות-הפרחים. פולחת ברהטה את גלי הציניגות והאסתרים לוועי-האריה ובנות-החן הסטורציות והאמרילסים עד האפונה הריחנית התוחמת את גבול גינתה עם זו של צביה שקד. שם נחה מזעף תמרוניה האווזיים ובשאפה רוח באה אליה הקלה, רשת קמטיה התרפכה. לקראת ארוחת-הערב לא שמה לבה כמעט לחיים. ברגיל היתה עוקבת אחריו בשבע עיניים ובשבעים שביבי מבטים חטופים. מאחרי הדלת, מאצל הכיור, מאחורי הכוננית, מעל מיסעד הכורסה הגבוהה, מבעד לחלון הרשת, ובסדק הווילון החוצץ בין החדרים.

היום כמעט לא ראתה אותו, רק בבואת דמותו חלפה מול עיניה בחלל החדר. שק הסוכר היה מונח בקרן המרפסת הקדמית וחיים התעסק עתה בגבב המקשקש של ערימת הקופסות. כשסיים לדחקם בפאת המירפסת החיצונית, מחה זיעתו בגב ידו.

"חיים".

"כן חנה".

"נעלה לאכול".

"כן חנה" אמר. בתנועות מורגלות פתח את דלתית ארון-הקיר והוציא את שקית הפלסטיק. תחבה בכיסו כשהניילון מרשרש. הרישרוש הקפיץ את שמורותיה הזקנות של חנה ועיניה נתלו בו. מבטו תועה בין עיניה ופיו רפוי. מכוח ההרגל הכפות ללוח-זמנים היו תנועותיהם מעשה פולחן מוכני. כך בחדר והלאה בשדרה הרחבה בואכה חדר-האוכל.